

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Ulla Lehtonen
Eeva Nykänen
Marja Pajukoski

TYÖPAPERI

Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain 1.1.2011 voimaan tulleiden muutosten vaikutukset kunnissa

TYÖPAPERI 35/2013

Ulla Lehtonen, Eeva Nykänen, Marja Pajukoski

KOTIKUNTALAIN JA SOSIAALIHUOLTOLAIN 1.1.2011 VOIMAAN TULLEIDEN MUUTOSTEN VAIKUTUKSET KUNNISSA

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-302-016-0 (verkkojulkaisu)

ISSN 2323-363X (verkkojulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-016-0>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki 2013

Tiivistelmä

Ulla Lehtonen, Eeva Nykänen, Marja Pajukoski. Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain 1.1.2011 voimaan tulleiden muutosten vaikutukset kunnissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 35/2013. 18 sivua. Helsinki 2013. ISBN ISBN 978-952-302-016-0 (verkkojulkaisu)

Kotikuntalaki (201/1994) ja sosiaalihuoltolaki (710/1982) muuttuivat vuoden 2011 alussa. Lakien muutoksilla helpotettiin sosiaalihuollon asiakkaiden mahdollisuuksia vaihtaa kotikuntaansa. Muutokset koskevat henkilöitä, joiden saamat sosiaalipalvelut on tuotettu muun kuin asiakkaan kotikunnan alueella sijaitsevassa pitkäaikaisen laitoshoidon, asumispalvelujen tai perhehoidon toimintayksikössä (kotikuntalaki 201/1994, muutos 1377/2010) ja henkilöitä, jotka eivät ikänsä, vammaisuutensa tai muun sellaisen syyn vuoksi kykene asumaan itsenäisesti ja tarvitsevat sen vuoksi sosiaalipalveluja (sosiaalihuoltolaki 710/1982, muutos 1378/2010). Asiakkaan kotikunta vaihtuu ensiksi mainituissa tilanteissa asiakkaan ilmoituksen perusteella edellyttäen, että hoito tai asuminen toisen kunnan alueella on kestänyt tai sen arvioidaan kestävän vähintään vuoden (ilmoitukseen perustuva kotikunnan vaihdos). Jälkimmäisissä tilanteissa vaihdos edellyttää, että henkilö hakee toiselta kunnalta sosiaalipalveluja ja kyseinen kunta päättää myöntää ne hänelle (hakemuksen perustuva kotikunnan vaihdos).

Eduskunta edellytti uudistusta koskevaan hallituksen esitykseen antamassaan vastauksessa (EV 261/2010 vp – HE 101/2010 vp), että uudistuksen vaikutuksia kunnille seurataan. Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toteuttivat tätä tarkoitusta varten kuntiin suunnatun kyselyn toukokuussa 2013. Kyselyssä selvitettiin uudistetun sääntelyn vaikutuksia kunnissa vuosina 2011 ja 2012. Kaikille Suomen kunnille lähetettyyn webropol-kyselyyn, jolla tiedot kerättiin, vastasi yhteensä 129 kuntaa ja yhteistoiminta-aluetta.

Tässä raportissa kuvataan kyselyn tulokset. Kuntien vastaukset osoittavat, että sosiaalihuoltolain ja kotikuntalain muutoksilla ei eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ole ollut kovinkaan huomattavia vaikutuksia kunnille. Vuosien 2011 ja 2012 aikana ilmoituksen ja hakemuksen perusteella kotikuntansa vaihtaneiden tulomuuttajien kokonaismäärä oli 291 henkilöä. Kotikunnan vaihtamisen yleisin syy oli toive päästä lähemmäksi perheenjäsentä tai sukulaisia. Suurin muuttajaryhmä olivat vanhukset. Suurin osa kyselyyn vastanneista kunnista ilmoitti, että lakimuutoksella ei ole juurikaan ollut vaikutuksia niiden taloudelle. Kyselyyn vastanneista kunnista 21 kuitenkin ilmoitti lakimuutosten aiheuttaneen niille lisäkustannuksia. Ilmoitetut lisäkustannusten määrät vaihtelivat 340 000 ja 6100 euron välillä. Kaksi kuntaa ilmoitti kustannussäästöistä, joiden suuruus oli toisessa kunnassa 35 000 euroa ja toisessa 1000 euroa.

Avainsanat: kotikuntalaki, sosiaalihuoltolaki, kotikunta, sosiaalipalvelut, laitoshoido, kotikunnan vaihtaminen

Sisällys

Tiivistelmä.....	4
1. Aluksi.....	7
2. Kotikuntaa vaihtaneiden henkilöiden määrä, henkilöryhmät ja kotikunnan vaihdosten syyt	8
2.1. Kotikuntaa vaihtaneiden henkilöiden määrä.....	8
2.1.1. Lähtömuutto	8
2.1.2. Tulomuutto	9
2.2. Kotikunnan vaihdosten keskeisimmät syyt ja merkittävimmät henkilöryhmät	9
2.3. Kotikunnan vaihdoksen vaikutukset palvelujen tuottamistapaan	11
2.4. Hakemusten käsittelyajat ja haetut, mutta toteutumattomat kotikunnan vaihdokset	11
3. Kotikunnan vaihdosten taloudelliset vaikutukset	13
3.1. Lakimuutoksen taloudelliset kokonaisvaikutukset kunnille	13
3.2. Tulomuuton taloudelliset vaikutukset	14
3.3. Lähtömuuton taloudelliset vaikutukset	15
3.4. Kustannusten jakoon liittyvät erimielisyydet kuntien välillä.....	16
4. Kotikunnan vaihtomahdollisuuden ulottaminen avohuollon palveluja saaviin	18

1. Aluksi

Kotikuntalaki ja sosiaalihuoltolaki muuttuivat vuoden 2011 alussa. Lakien muutoksilla helpotettiin sosiaalihuollon asiakkaiden mahdollisuuksia vaihtaa kotikuntaansa. Muutokset koskevat henkilöitä, joiden palvelut on tuotettu muun kuin asiakkaan kotikunnan alueella sijaitsevassa pitkäaikaisen laitoshoidon, asumispalvelujen tai perhehoidon toimintayksikössä (kotikuntalaki 201/1994, muutos 1377/2010) ja henkilöitä, jotka eivät ikänsä, vammaisuutensa tai muun sellaisen syyn vuoksi kykene asumaan itsenäisesti ja tarvitsevat sen vuoksi sosiaalipalveluja (sosiaalihuoltolaki 710/1982, muutos 1378/2010). Ensiksi mainituissa tapauksissa asiakkaan kotikunta vaihtuu hänen oman ilmoituksensa perusteella edellyttäen, että hoito tai asuminen toisen kunnan alueella on kestänyt tai sen arvioidaan kestävän vähintään vuoden (ilmoitukseen perustuva kotikunnan vaihdos). Jälkimmäisissä tilanteissa vaihdos edellyttää, että henkilö hakee toiselta kunnalta sosiaalipalveluja ja kyseinen kunta päättää myöntää ne hänelle (hakemukseen perustuva kotikunnan vaihdos).

Eduskunta edellytti uudistusta koskevaan hallituksen esitykseen antamassaan vastauksessa (EV 261/2010 vp – HE 101/2010 vp), että uudistuksen vaikutuksia kunnille seurataan. Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toteuttivat tätä tarkoitusta varten kunnille suunnatun kyselyn toukokuussa 2013. Kyselyssä selvitettiin uudistetun sääntelyn vaikutuksia kunnissa vuosina 2011 ja 2012. Kaikille Suomen kunnille lähetettyyn webropol-kyselyyn, jolla tiedot kerättiin, vastasi yhteensä 129 kuntaa ja yhteistoiminta-aluetta. Kuusi kuntaa vastasi ruotsinkieliseen lomakkeeseen ja loput suomenkieliseen.

Tässä raportissa kuvataan kyselyn tulokset. Raportti jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa kuvataan mm. kotikuntansa vaihtaneiden määrä, kotikunnan vaihtomahdollisuutta käyttäneet henkilöryhmät, sekä keskeisimmät syyt kotikunnan vaihdolle. Raportin toinen osa keskittyy uudistuksen taloudellisiin vaikutuksiin. Kolmannessa osassa kuvataan vastaajien näkemyksiä siitä, pitäisikö vastaava mahdollisuus vaihtaa kotikuntaa taata myös avohoidon palveluja saaville henkilöille.

Koska vastauksia ei saatu kaikilta Suomen kunnilta eivätkä kaikki kyselyyn osallistuneet kunnat vastanneet kaikkiin kysymyksiin, ei kyselyn perusteella muodostuva tilannekuva ole kattava. Esimerkiksi lähtö- ja tulomuuttajien määrää kuvaavat luvut eivät täsmää eivätkä vastaukset ole muutenkaan kaikilta osin täysin yksiselitteisiä. Kysely antaa kuitenkin suuntaa-antavan kokonaiskuvan tilanteesta.

Kuntien vastaukset osoittavat, että sosiaalihuoltolain ja kotikuntalain muutoksilla ei eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ole ollut kovinkaan huomattavia vaikutuksia kunnille. Vuosina 2011 ja 2012 ilmoituksen ja hakemuksen perusteella kotikuntansa vaihtaneiden tulomuuttajien kokonaismäärä oli yhteensä 291 henkilöä. Kotikunnan vaihtamisen yleisin syy oli toive päästä lähemmäksi perheenjäseniä tai sukulaisia. Suurin muuttajaryhmä olivat vanhuksset. Suurin osa kyselyyn vastanneista kunnista ilmoitti, että lakimuutoksella ei ole juurikaan ollut vaikutuksia niiden taloudelle. Kyselyyn vastanneista kunnista 21 kuitenkin ilmoitti lakimuutosten aiheuttaneen niille lisäkustannuksia. Ilmoitetut lisäkustannusten määrät vaihtelivat 340 000 ja 6100 euron välillä. Kaksi kuntaa ilmoitti kustannussäästöistä, joiden suuruus oli toisessa kunnassa 35 000 euroa ja toisessa 1000 euroa. Kyselyyn vastanneista 79 % oli sitä mieltä, että mahdollisuutta vaihtaa kotikuntaa hakemuksen perusteella ei ole tarvetta ulottaa avohuollon palvelujen piirissä oleviin, sillä heillä on jo nykyainsäädännön perusteella mahdollisuus muuttaa kunnasta toiseen.

2. Kotikuntaa vaihtaneiden henkilöiden määrä, henkilöryhmät ja kotikunnan vaihdosten syyt

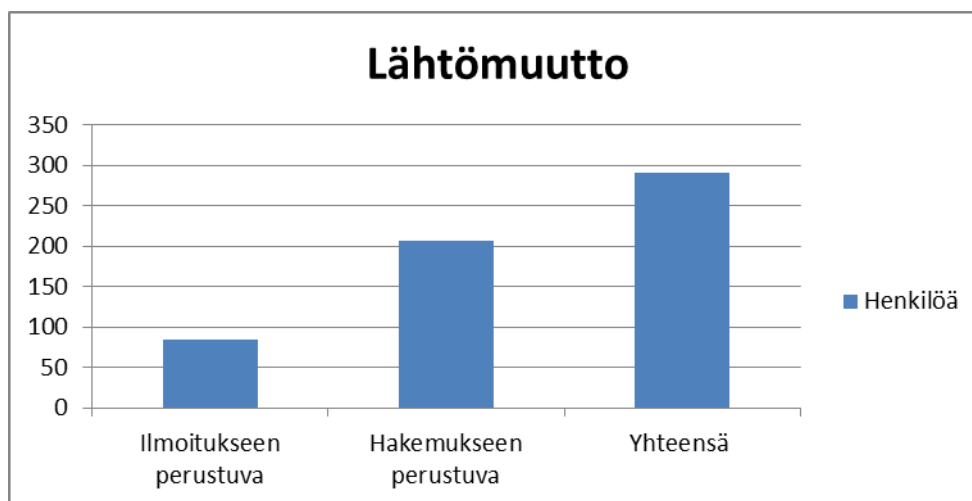
2.1. Kotikuntaa vaihtaneiden henkilöiden määrä

2.1.1. Lähtömuutto

Kyselyllä selvitettiin, kuinka moni henkilö oli vaihtanut kotikuntaansa kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain uusien säännösten perusteella vuosina 2011–2012.

Kyselyyn vastanneista kunnista yhteensä 38¹ ilmoitti, että yksi tai useampi henkilö, joiden kotikunta kyseinen kunta oli ollut aiemmin, oli vaihtanut oman ilmoituksensa perusteella kotikunnakseen toisen kunnan, jonka alueella sijaitsevassa pitkäaikaisen laitoshoidon, asumispalvelujen tai perhehoidon toimintayksikössä hän sai palveluja (ilmoitukseen perustuva lähtömuutto). Oman ilmoituksensa perusteella kotikuntansa toiseksi vaihtaneita oli näissä kunnissa yhteensä 84 henkilöä kuntakohtaisten henkilömäärien vaihdellessa 1:n ja 6:n välillä.

Kyselyyn vastanneista kunnista 57 ilmoitti, että yksi tai useampi henkilö, joka oli aiemmin ollut kyseisen kunnan asukas, oli vaihtanut kotikunnakseen toisen kunnan, joka oli hänen hakemuksensa perusteella päättänyt myöntää hänelle sosiaalihuollon palveluja (hakemukseen perustuva lähtömuutto). Yhteensä hakemuksen perusteella kotikuntaa vaihtaneita oli näissä kunnissa 207 henkilöä. Eniten hakemuksen perusteella kunnasta muuttaneita oli Helsingissä (33 hlöä) ja seuraavaksi eniten Kotkassa (15 hlöä), Tampereella (14 hlöä), Jyväskylässä (13 hlöä) ja Kainuun kuntayhtymässä (11 hlöä). Muista kunnista muuttaneiden määrät vaihtelivat 1 ja 8 henkilön välillä.

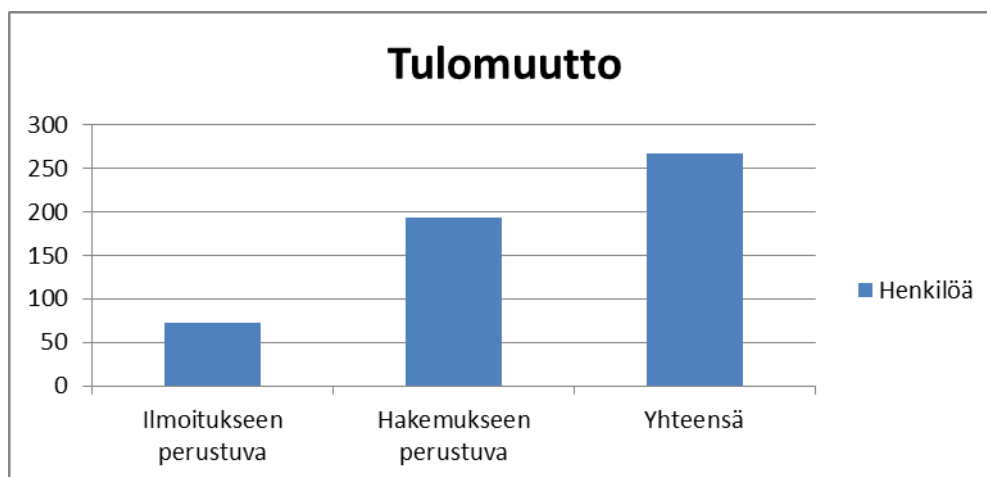
Kuvio 1. Ilmoitukseen ja hakemukseen perustuva lähtömuutto

¹ Kun raportissa kuvataan kuntien ilmoittamia henkilömääriä, on yhteenlaskettujen kuntien määrään otettu mukaan vain ne kunnat, jotka ovat ilmoittaneet henkilömääräksi vähintään yhden henkilön. Niitä kuntia, jotka ovat ilmoittaneet henkilömääräksi nolla, ei ole otettu mukaan kuntien yhteenlaskettuun määrään.

2.1.2. Tulomuutto

Kyselyyn vastanneista kunnista yhteensä 35 ilmoitti, että yksi tai useampi henkilö, joka oleskeli kunnan alueella sijaitsevassa pitkäaikaisen laitoshoidon, asumispalvelujen tai perhehoidon toimintayksikössä, oli vaihtanut oman ilmoituksensa perusteella kyseisen kunnan kotikunnakseen (ilmoitukseen perustuva tulomuutto). Yhteensä oman ilmoituksensa perusteella kotikuntaa vaihtaneita oli 73 henkilöä. Eniten heitä oli Hämeenlinnassa (11 hlöä) ja toiseksi eniten Mikkelissä (7 hlöä). Muissa kunnissa henkilömäärät vaihtelivat 1:n ja 5:n välillä.

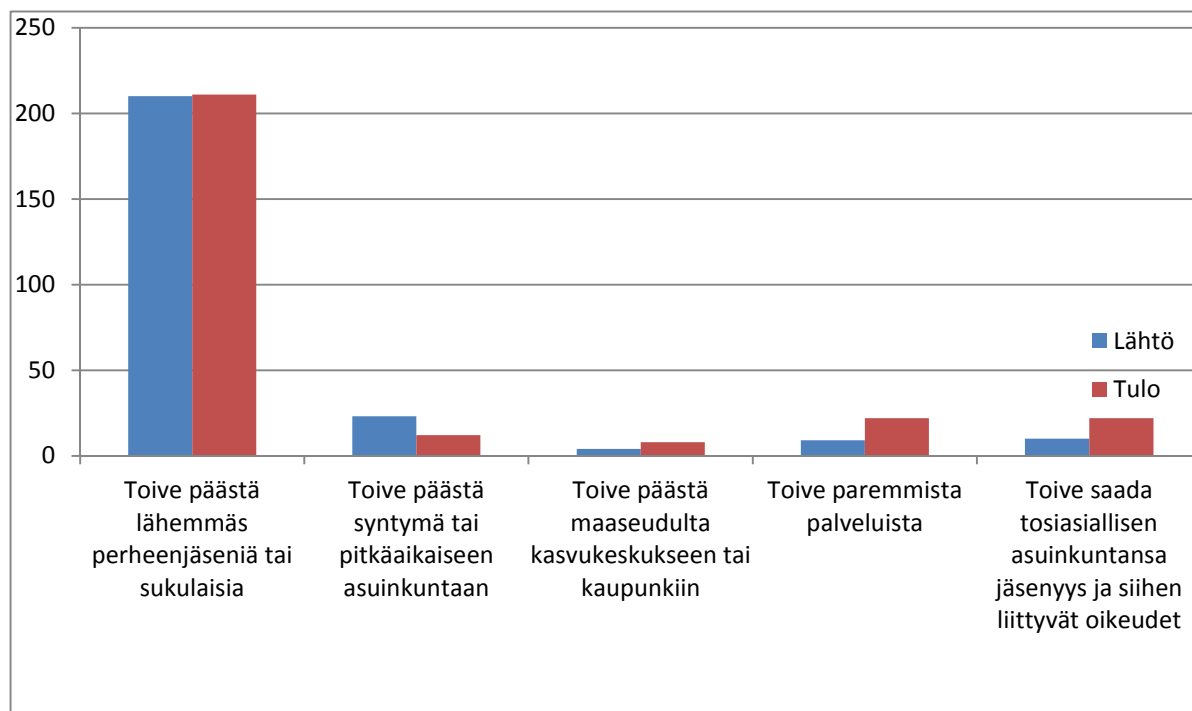
Kyselyyn vastanneista kunnista 51 ilmoitti, että yksi tai useampi henkilö oli vaihtanut kyseisen kunnan kotikunnakseen sillä perusteella, että kunta oli päättänyt myöntää hänelle hänen hakemiaan sosiaalipalveluja (hakemukseen perustuva tulomuutto). Yhteensä hakemuksen perusteella kuntaan muuttaneita oli näissä kunnissa 194 henkilöä. Eniten hakemuksen perusteella kuntaan muuttaneita oli Tampereella (29 hlöä) ja seuraavaksi eniten Jyväskylässä (18 hlöä) ja Vantaalla (13 hlöä). Muihin kuntiin muuttaneiden määrät vaihtelivat 1 ja 9 henkilön välillä.

Kuvio 2. Ilmoitukseen ja hakemukseen perustuva tulomuutto

2.2. Kotikunnan vaihdosten keskeisimmät syyt ja merkittävimmät henkilöryhmät

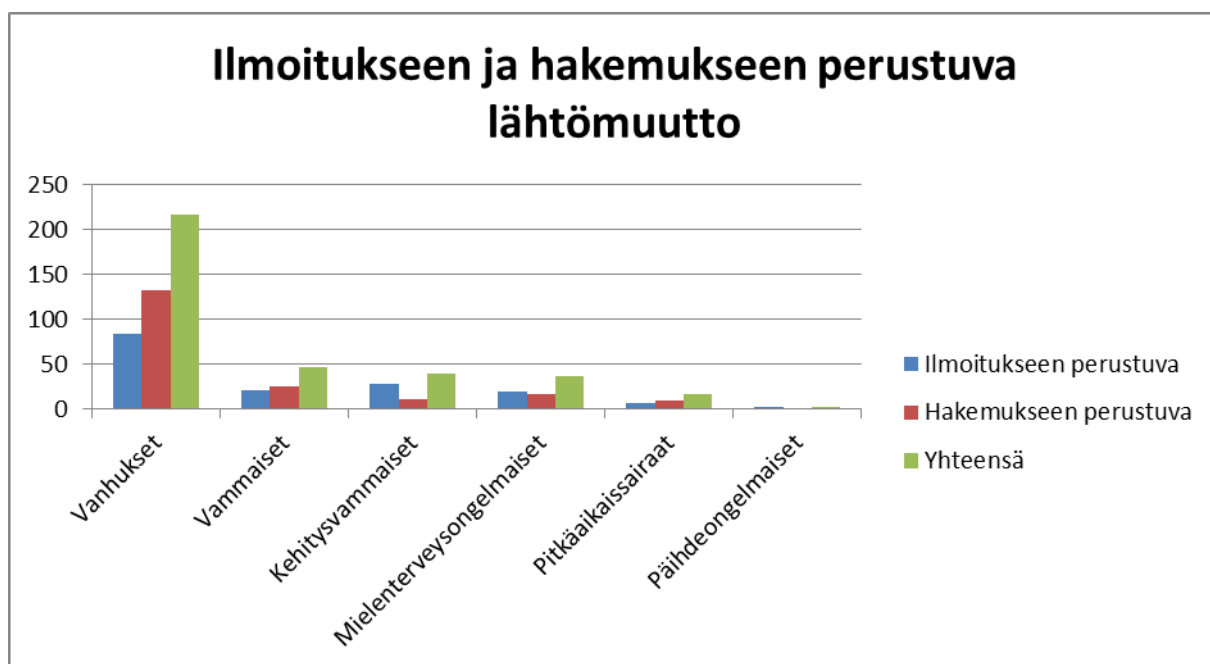
Kyselyllä selvitettiin kotikunnan vaihdon keskeisimpiä syitä. Lähtömuuton syitä eritteli yhteensä 96 kyselyyn vastannutta kuntaa ja tulomuuton syitä 92 kuntaa. Yleisin syy sekä tulo- että lähtömuuttoon oli toive päästä lähemmäksi perheenjäsentä tai sukulaisia. Muita syitä esiintyi huomattavasti vähemmän.

Kuvio 3. Lähtö- ja tulomuuton syyt (henkilöä)

Ilmoituksen perusteella toiseen kuntaan muuttaneita henkilöryhmiä eritteli 87 vastaajakuntaa. Suurin osa oman ilmoituksensa perusteella kunnasta pois muuttaneista oli vanhuksia. Seuraavaksi eniten muuttajien joukossa oli vammaisia, kehitysvammaisia ja mielenterveysongelmaisia. Pitkäaikaissairaita ja päihdeongelmaisia oli vain muutamia.

Hakemuksen perusteella kotikuntansa toiseen vaihtaneita lähtömuuttajien henkilöryhmiä eritteli 79 kuntaa. Suurin osa myös hakemuksen perusteella muuttaneista oli vanhuksia muiden ryhmien muuton ollessa vähäistä.

Kuvio 4. Ilmoitukseen ja hakemukseen perustuvan lähtömuuton ryhmät (henkilöä)

2.3. Kotikunnan vaihdoksen vaikutukset palvelujen tuottamistapaan

Kyselyssä selvitettiin kotikuntansa vaihtaneiden henkilöiden saamien palvelujen tuottamistapaa sekä kotikunnan vaihdoksen mahdollisia vaikutuksia siihen.

Ilmoituksenvaraisen muuton tilanteissa kotikunnan vaihdoksella ei kyselyn perusteella näytä olleen huomattavia vaikutuksia palvelujen tuottamistapaan. Kun asiakkaan aikaisempi hoito oli tuotettu ostopalveluna yksityisessä toimintayksikössä, oli se lähes aina jatkunut kotikunnan vaihdoksen jälkeenkin saman yksityisen palveluntuottajan toteuttamana samassa yksikössä. Vastaavasti suurin osa vastaajista ilmoitti, että hoito jatkui samassa toimintayksikössä myös silloin kun asiakkaan aikaisempi hoito oli tuotettu kunnan toimintayksikössä. Palveluntuottaja vaihtui vain yksittäisissä tapauksissa.

Kuntaan muuttaneen asiakkaan hakemukseen perustuvat palvelut toteutettiin yleisimmin yksityisen palveluntuottajan tuottamana uudessa kotikunnassa (yht. 151 henkilöä) tai uuden kotikunnan tuottamana sen alueella (yht. 85 henkilöä). Yhteensä kymmenessä tapauksessa palvelut toteutettiin muun julkisen sektorin toimijan tuottamana ja yhteensä yhdeksässä tapauksessa yksityisen palveluntuottajan tuottamana kolmannessa kunnassa.

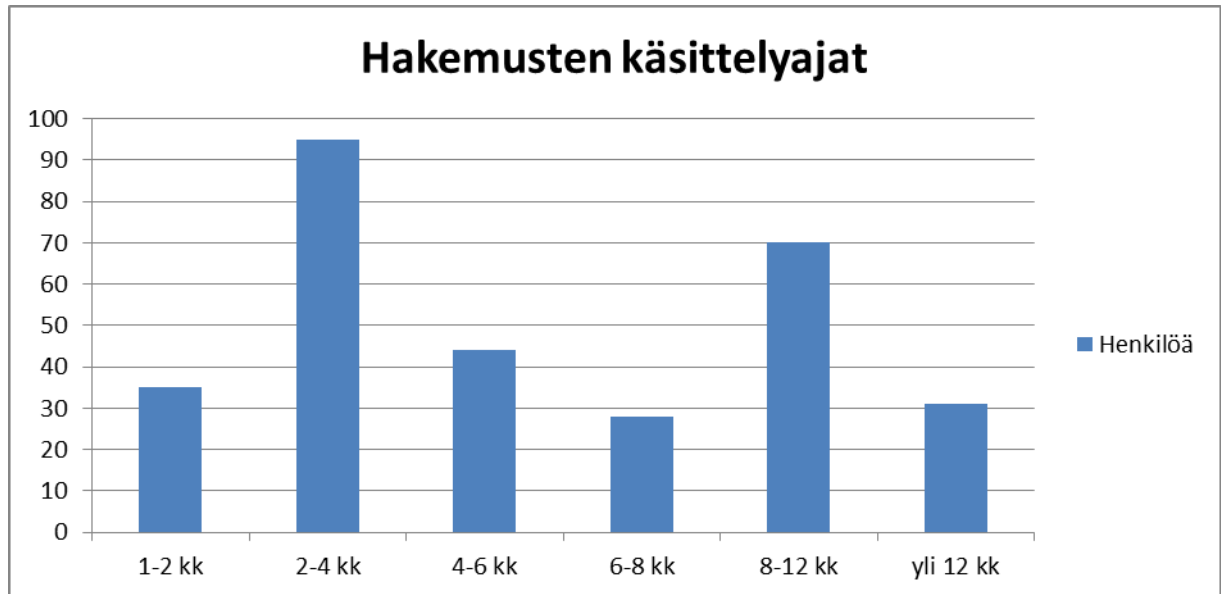
Kysymykseen, vastaavatko uuden kotikunnan myöntämät palvelut määrältään ja laadultaan aikaisemman kotikunnan myöntämiä palveluja, suurin osa vastaajista vastasi myöntävästi. Myönteisen vastauksen antoi 57 kuntaa. Määrältään ja laadultaan aikaisemman kotikunnan tarjoamia palveluja vastaavia palveluja sai näissä kunnissa yhteensä 203 henkilöä. Enemmän palveluja sai yhteensä 19 henkilöä 11 eri kunnassa. Vähemmän palveluja kuin aiemmassa kotikunnassa sai yhteensä kymmenen henkilöä neljässä eri kunnassa. Neljällä henkilöllä, jotka kaikki muuttivat eri kuntiin, ei ollut palveluntarvetta aikaisemmassa kunnassa asuessaan.

Palvelujen määrän muutoksen yleisin syy oli asiakkaan palveluntarpeen uudelleenarviointi. Palveluntarpeen arvioinnin perusteella asiakas saatettiin siirtää kevyemmästä raskaampaan palveluun, kuten kotihoidosta tehostettuun palveluasumiseen, tai raskaasta kevyempään palveluun, kuten palveluasumisesta tukiasumiseen.

2.4. Hakemusten käsittelyajat ja haetut, mutta toteutumattomat kotikunnan vaihdokset

Kyselyssä selvitettiin kotikunnan vaihtoa koskevien hakemusten käsittelyaikoja sekä sitä, missä määrin hakemukseen perustuvia kotikunnan vaihdoksia on jäänyt toteutumatta ja mitkä ovat olleet keskeisimmät syyt siihen.

Hakemusten käsittelyaikoja ilmoitti yhteensä 119 vastaajakuntaa. Tyypillisin hakemuksen saapumisesta palvelujen myöntämiseen kulunut aika oli 2–4 kk. Osassa tapauksista käsittelyajat olivat kuitenkin venyneet jopa yli vuoden mittaisiksi.

Kuvio 5. Hakemusten käsittelyajat

Seitsemän kuntaa ilmoitti, että yhteensä 17 vuonna 2011 tehdyn hakemusten käsittely oli ollut kesken vielä 31.12.2012. Vuonna 2012 tehtyjä hakemuksia oli ollut 31.12.2012 vireillä 24 kunnassa yhteensä 53 kappaletta.

Kysymykseen sellaisten tapausten määrästä, joissa kunnasta oli haettu palveluja, mutta muutto oli jäänyt toteutumatta, vastasi 21 kuntaa. Vastanneissa kunnissa oli yhteensä 85 henkilön muutto jäänyt toteutumatta. Palvelujen saamista koskeviin hakemuksiin annettujen hylkäävien päätösten syitä ilmoitti 35 kuntaa. Keskeisiä syitä hylkääville päätöksille olivat se, ettei hakija täyttänyt palvelujen saamisen kriteerejä (16 vastaajaa) ja se, ettei vapaita paikkoja ollut tarjolla (10 vastaajaa).

Tapauksia, joissa kotikunnan vaihto ei ollut toteutunut, vaikka kunta oli hyväksynyt palveluja koskevan hakemuksen, oli 29 kunnassa yhteensä 111. Yleisin syy siihen, että muutto ei ollut toteutunut oli se, että asiakas oli kuollut ennen muuttoa (yht. 35 tapausta). Muina syinä mainittiin mm. se, että hakija oli saanut hakemansa palvelut toisesta kunnasta (10 tapausta).

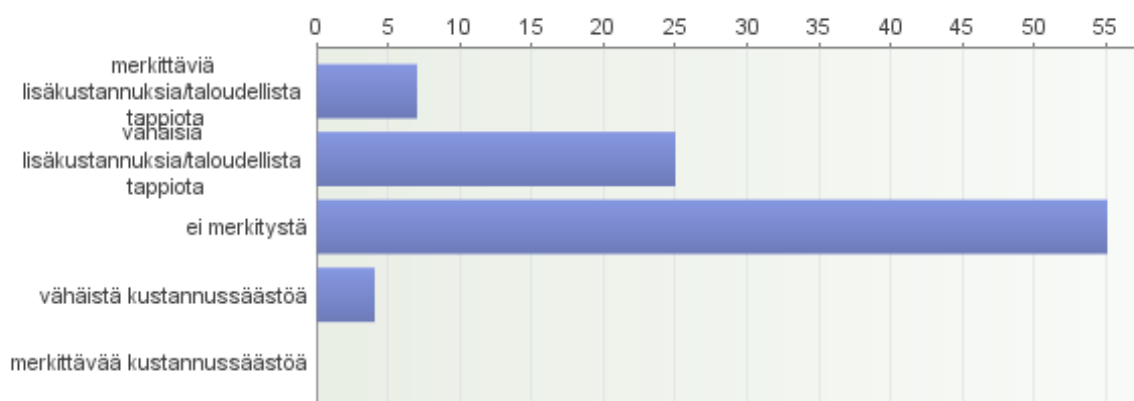
Neljä kyselyyn vastannutta kuntaa ilmoitti kukin yhdestä tapauksesta, jossa kyseisen kunnan asukas oli ollut jäämässä tai jäänyt vaille tarvitsemiaan palveluja uudesta kunnasta siksi, että lähtökunta ja kunta, josta palveluja oli haettu, olivat olleet erimielisiä palvelun järjestämisestä tai sisällöstä. Kuusi kuntaa ilmoitti yhteensä seitsemästä tapauksesta, jossa monijäseniseltä toimielimeltä oli haettu oikaisua kunnan tekemään kielteiseen viranhaltijapäätökseen palvelujen myöntämisestä, ja yksi kunta ilmoitti yhdestä tapauksesta, jossa monijäsenen toimielimen päätöksestä oli valitettu hallinto-oikeuteen. Tapauksia, joissa hallinto-oikeuden päätöksestä olisi valitettu edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen, ei ollut tiedossa.

3. Kotikunnan vaihdosten taloudelliset vaikutukset

Kyselyllä selvitettiin, minkälaisia vaikutuksia kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain uusien säännösten perusteella tehdyillä kotikunnan vaihdoksilla on ollut kuntien taloudelle. Vastaajia pyydettiin vertaamaan taloudellisia vaikutuksia tilanteeseen, jossa uusien säännösten perusteella tapahtuvaa muuttoa ei olisi tapahtunut.

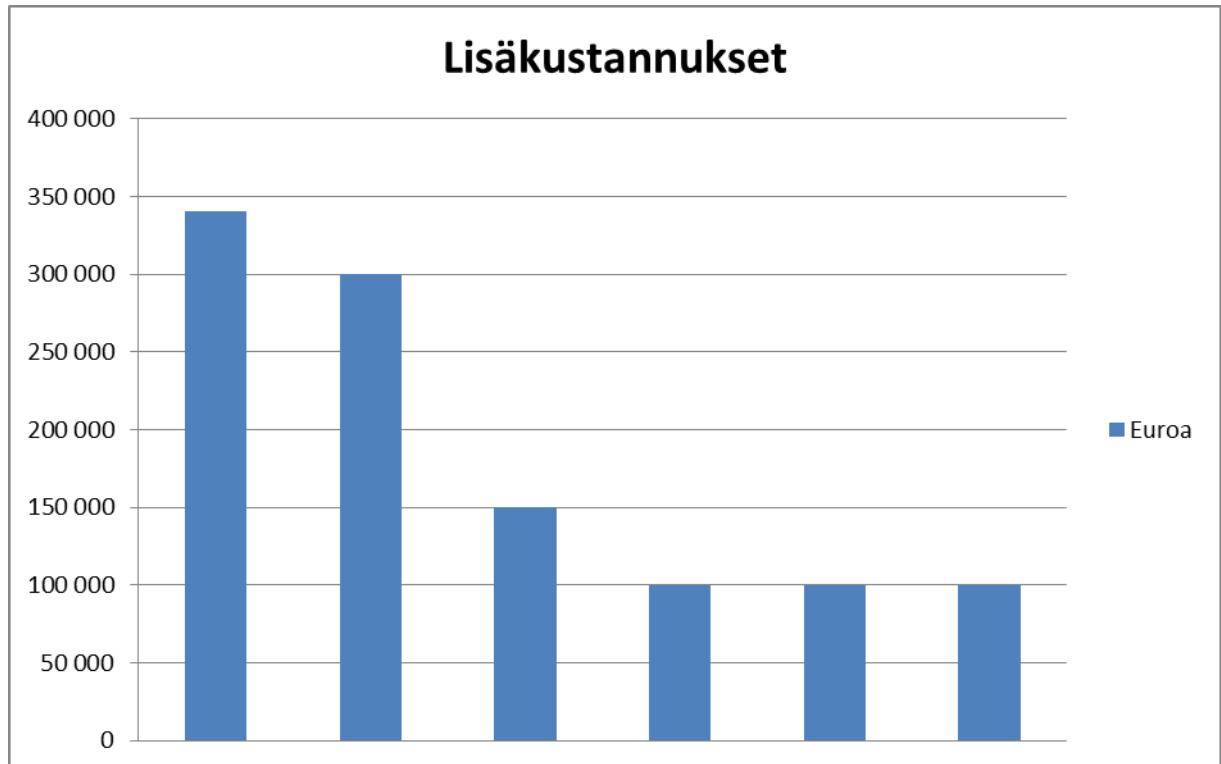
3.1. Lakimuutoksen taloudelliset kokonaisvaikutukset kunnille

Kyselyyn osallistuneista kunnista 97 vastasi kysymykseen uudistuksen taloudellisista kokonaisvaikutuksista kunnille. Suurin osa vastaajista ilmoitti, että uudistuksella ei ole ollut niille merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Niissä tilanteissa, joissa vaikutuksia on ollut, on kunnille aiheutunut useammin lisäkustannuksia/taloudellista tappiota kuin kustannussäästöä.

Kuvio 6. Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muutosten kokonaisvaikutukset kuntien taloudelle.

Lakimuutoksista aiheutuneita lisäkustannuksia ilmoitti 21 kuntaa. Ilmoitetut kustannusten määrät vaihtelivat 340 000 ja 6 100 euron välillä.

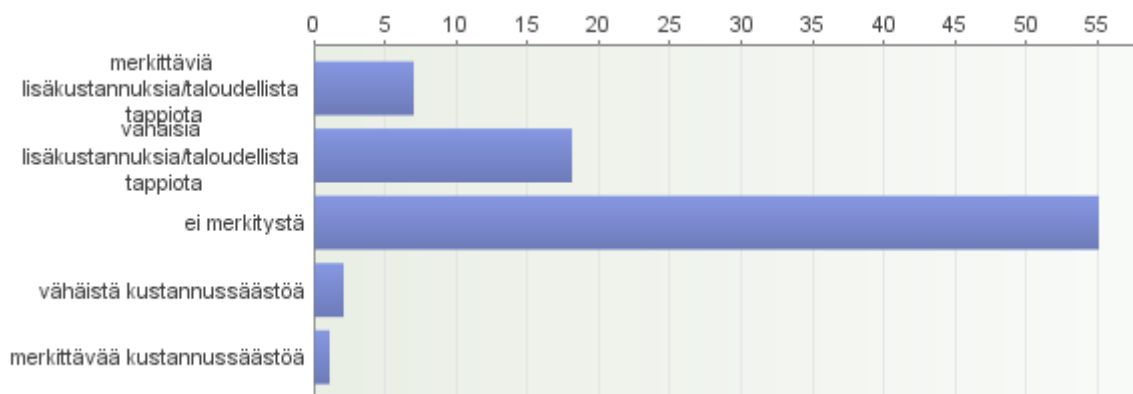

Kuvio 7. Suurimmat kuntakohtaiset lainmuutoksesta aiheutuneet lisäkustannukset

Kyselyyn vastanneista kunnista vain kaksi ilmoitti kustannussäästöjen määriä. Toinen vastanneista kunnista arvioi kustannussäästöjen määräksi 35 000 euroa ja toinen 1000 euroa.

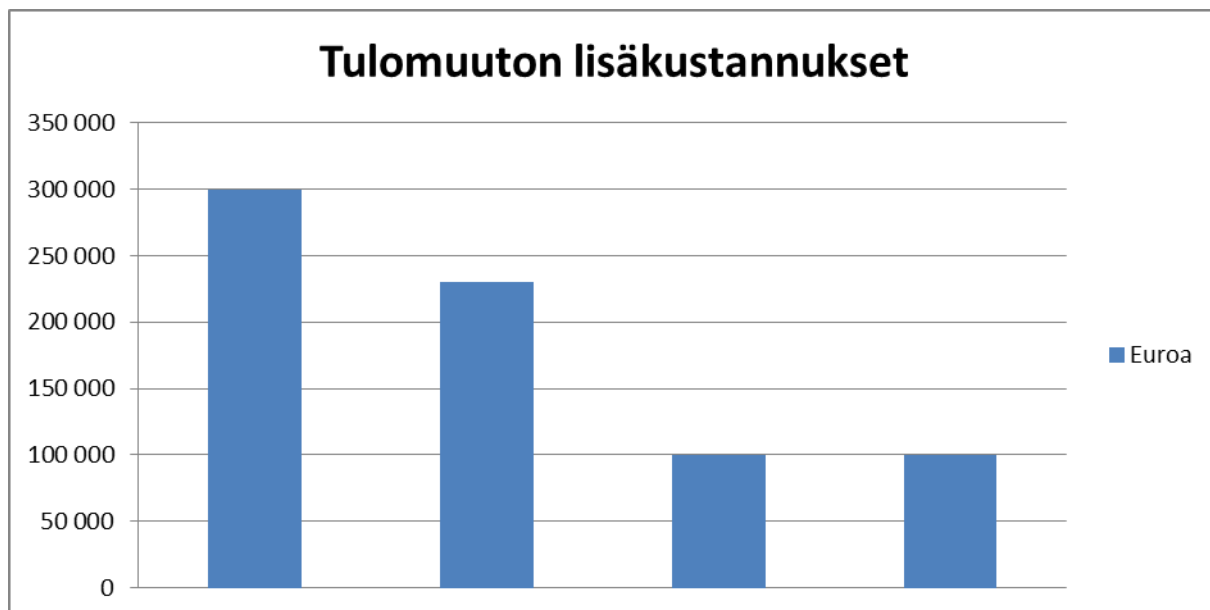
3.2. Tulomuuton taloudelliset vaikutukset

Kyselyllä selvitettiin erikseen tulomuuton ja lähtömuuton taloudellisia vaikutuksia kunnille. Kysymykseen kuntaan uusien säännösten perusteella muuttaneista henkilöistä aiheutuneista taloudellisista vaikutuksista vastasi yhteensä 86 kuntaa. Suurin osa vastaajista totesi, että lakimuutoksilla ei ole ollut niille taloudellista merkitystä. Sellaisista vastaajista, jotka totesivat lakimuutoksilla olleen taloudellisia vaikutuksia, suurempi osa raportoi lisäkustannuksista/taloudellisista tappioista kuin kustannussäästöistä.

Kuvio 8. Tulomuuton vaikutukset kuntien taloudelle

Tulomuuton aiheuttamia lisäkustannusmääriä ilmoitti yhteensä 12 kuntaa. Ilmoitetut lisäkustannukset vaihtelivat 300 000 ja 10 000 euron välillä.

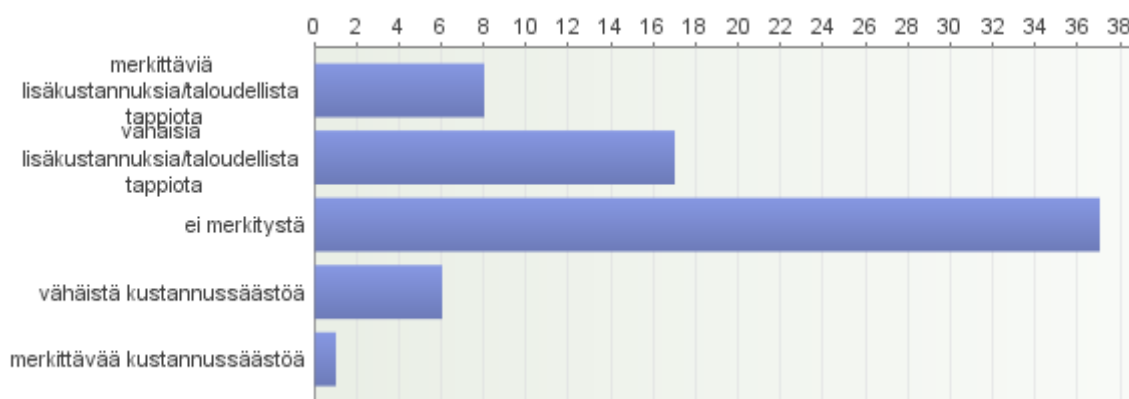
Kuvio 9. Tulomuutosta aiheutuneet suurimmat kuntakohtaiset lisäkustannukset

Kysymykseen kuntaan muuttaneista henkilöistä aiheutuneiden lisäkustannusten syistä vastasi yhteensä 26 kuntaa. Suurin osa vastaajista ilmoitti kustannusten aiheutuneen lisääntyneestä sosiaali- ja terveystalouden tarpeesta ja sen aiheuttamista palvelutuotannon uudelleenjärjestelyistä. Muita lisäkustannuksia aiheuttaneita syitä olivat mm. hallinto- ja hoitotarvikekulut.

Kuntaan muuttaneista henkilöistä aiheutuneen kustannussäästön määrän ilmoitti kaksi kuntaa, joista toisessa säästön suuruudeksi arvioitiin 50 000 euroa ja toisessa 16 000 euroa.

3.3. Lähtömuuton taloudelliset vaikutukset

Kysymykseen kunnasta muuttaneista henkilöistä (lähtömuutto) aiheutuneista taloudellisista vaikutuksista vastasi yhteensä 72 kuntaa. Suurin osa vastaajista totesi, että merkittäviä taloudellisia vaikutuksia ei ole aiheutunut. Samoin kuin kuntaan muuttaneista, myös kunnasta pois muuttaneista aiheutui kuntien arvion mukaan enemmän lisäkustannuksia/tappiota kuin kustannussäästöä.

Kuvio 10. Lähtömuuton vaikutukset kuntien taloudelle

Lähtömuuton aiheuttamia lisäkustannusten määriä ilmoitti yhteensä 18 kuntaa. Lähtömuuton aiheuttamat lisäkustannukset vaihtelivat 150 000 ja 2 300 euron välillä.

Kuvio 11. Lähtömuutosta aiheutuneet suurimmat lisäkustannukset kunnittain

Lisäkustannusten yleisimmäksi syyksi (15 vastaajaa) mainittiin se, että uudessa kotikunnassa on korkeampi kustannustaso. Kolme vastaajaa ilmoitti, että kunnasta muuttaneista aiheutuneet lisäkustannukset syntyvät siitä, että asiakas on sijoitettu kalliimpaan palvelumuotoon (esim. asiakas on siirtynyt palveluasunnosta vanhainkotiin). Yksi kunta mainitsi kustannusten syyksi oman tuotannon sopeuttamisvaikeudet (jää tyhjiä paikkoja).

Lähtömuutosta aiheutuneiden kustannussäästöjen määrän ilmoitti kolme kuntaa. Ilmoitetut kustannussäästöt olivat 36 000, 10 000 ja 2 000 euroa. Kustannussäästöjen syyksi mainittiin se, että uusi kotikunta järjestää palvelut omaa kuntaa alhaisemmin kustannuksin sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeen väheneminen.

3.4. Kustannusten jakoon liittyvät erimielisyydet kuntien välillä

Kyselystä käy ilmi, että valtaosassa tapauksia kotikunnan vaihtajan saamista palveluista aiheutuvat kustannukset jaetaan kuntien välillä laissa säädetyn mallin mukaisesti eli siten, että vastuu niistä säilyy aiemmalla kotikunnalla. Vain kaksi kuntaa ilmoitti tehneensä yhteensä viidessä tapauksessa lakiin kirjatusta perusmallista poikkeavia sopimuksia kustannusten jaosta.

Kyselyyn osallistuneista kunnista 101 vastasi kysymykseen, onko kustannusten jakamisesta syntynyt pulmia kuntien välillä. 82 kuntaa ilmoitti, että pulmia ei ollut syntynyt. 19 kuntaa ilmoitti ongelmia ilmenneen.

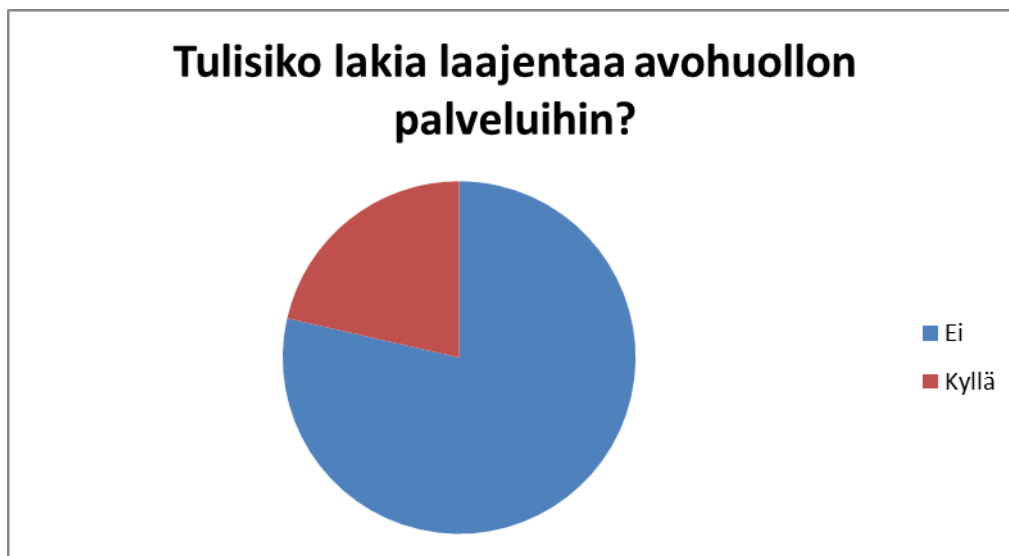
Kustannusten jakamisesta oli käyty hankalia neuvotteluja 12 kunnassa yhteensä 32 tapauksessa. SHL:n 51 §:n mukaisia oikeusriitoja oli ollut seitsemässä kunnassa yhteensä yhdeksän. Riitoja ovat aiheuttaneet mm. erimielisyydet palvelutarpeen selvittämisessä sekä se, kumpi kunta kustantaa palvelut ja mitä palvelu-

ja tulee korvattavaksi. Lisäksi riitoja on syntynyt siitä, miten valtionosuudet tulisi ottaa huomioon kustannuksia korvattaessa.

Kysymykseen, onko lain soveltamisesta aiheutunut muita ongelmia, vastasi yhteensä 104 kuntaa, joista 24 ilmoitti, että ongelmia oli esiintynyt. Yleisimmäksi ongelmaksi ilmoitettiin lain soveltamisen vaikeus asiakkaiden erilaisiin lähtökohtiin sekä lain moniselitteisyys. Koska lakia on tarvinnut soveltaa vasta verraten harvoin, on sen soveltamiseen liittyvä selvittämistyö työlästä eikä rutiineja asioiden selvittämiseen ole syntynyt. Myös palvelujen myöntämiskriteerien eroavaisuudet eri kuntien välillä ovat aiheuttaneet ongelmia. Se, että toimintakäytännöt ovat vasta muotoutumassa asiakasprosessin kannalta, on aiheuttanut epäselvyyksiä sekä kunnille että asiakkaille ja omaisille. Palvelun vastaavuudesta ja niiden saannin kriteereistä on erilaisia tulkintoja, sillä käytännössä palveluvalikoimat ovat monipuolisempia kuin mitä laissa on määritelty. Lisäksi kustannusten osalta on esiintynyt erilaisia laskemisperusteita.

4. Kotikunnan vaihtomahdollisuuden ulottaminen avohuollon palveluja saaviin

Kyselyssä selvitettiin vastaajien näkemyksiä siitä, pitäisikö lainsäädäntöä muuttaa siten, että myös avohuollon piirissä olevat henkilöt voisivat hakea palveluja toiselta kunnalta ja myönteisen päätöksen saatuaan siirtyä kyseisen kunnan asukkaiksi. Kysymykseen vastasi 112 vastaajaa. Vastanneista 88 oli sitä mieltä, että lainsäädäntöä ei pitäisi muuttaa tältä osin. Vastaajista 24 piti muutosta tarpeellisena.

Kuvio 12. Kotikunnan vaihtomahdollisuuden ulottaminen avohuollon palveluja saaviin

Vastaajia pyydettiin perustelemaan kantaansa (81 vastausta) ja arvioimaan kyseisen muutoksen vaikutuksia (66 vastausta). Näihin kahteen kysymykseen saatiin hyvin samankaltaisia vastauksia. Monet lainsäädännön muutosta vastustavat perustelivat kantaansa sillä, että avohuollossa olevilla on jo nykyisen lainsäädännön mukaan oikeus muuttaa vapaasti kunnasta toiseen. Toisaalta osa vastaajista ilmaisi huolensa kustannusten ja byrokratian lisääntymisestä, jos lainsäädäntö ulotettaisiin koskemaan myös avohuollon piirissä olevia. Lisäksi vastaajat toivat esiin, että kotikunnan vaihtomahdollisuuden laajentaminen vaikeuttaisi palveluntarpeen ennakointia. Osa vastaajista ilmaisi huolensa lisääntyvistä riidoista kuntien kesken ja siitä, että palvelunsa hyvin järjestäviin kuntiin suuntautuisi liikaa muuttoja.

Ne vastaajat, jotka kannattivat kotikunnan vaihtomahdollisuuden ulottamista avohuollossa oleviin henkilöihin, perustelivat näkemystään valinnanvapaudella, tarpeella turvata kaikille tasavertaiset mahdollisuudet, ja oikeudenmukaisuudella. Myös vapaa liikkuvuus nostettiin esiin lakimuutoksen kannattamisen perusteluna.